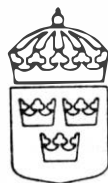

Motion till riksdagen

1988/89:Fö204

av Arne Andersson i Ljung m.fl. (m)
Säkerhetspolitiken, m.m.

Mot.
1988/89
Fö204

1. Sammanfattning

Regeringens budgetproposition är preliminär vad gäller det militära försvaret. Särskild proposition om detta aviseras till den 24 februari. Moderata samlingspartiets ställningstagande till huvuddelen av det militära försvaret får därför anstå till dess denna proposition framlagts. Vissa frågor rörande det militära försvaret är emellertid av sådan karaktär att vi anser det nödvändigt att redan nu behandla dem.

Motionen tar inledningsvis upp de konsekvenser 1987 års försvarsbeslut lett till och det sätt regeringen hanterat den kris försvaret och därmed också säkerhetspolitikens trovärdighet hamnat i. Vidare berör motionen direktiven till 1988 års försvarskommitté. Motionen innebär i dessa delar en kraftig kritik av regeringen för det sätt på vilket försvarspolitik hanteras, en kritik också av delar av uppläggningsen av den nya försvarskommitténs arbete samt uttalanden att moderata samlingspartiet inte kan acceptera en försvarspolitik med den inriktning och de konsekvenser 1987 års beslut fått.

Motionen berör vidare grunderna för den säkerhetspolitik, alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, som vårt land för. Här konstateras att denna politik både från folkrättsliga och allmänna trovärdighetssynpunkter ställer långtgående krav på ett allsidigt sammansatt och starkt totalförsvar. Regeringen kritiserats för att den tonar ner totalförsvarets roll i säkerhetspolitiken.

Motionen tar upp de successiva förskjutningar som ägt rum i Europa vad gäller strategiska intressen mellan maktblocken. Nordeuropas ökade vikt för båda maktblocken understryks. Motionen innehåller här krav på djupare analyser av Nordeuropas roll i det strategiska spänningsfältet.

Motionen tar vidare upp de fortsatta och allvarliga ubåtskränkningarna och mynnar här ut i krav på en förnyad analys av kränkningarna och skyddet mot dem.

Motionen tar upp riktlinjer för arbetet med ett nytt försvarsbeslut och vissa centrala frågor inom det militära försvaret. Förkortad värnplikt enligt ÖB:s förslag avvisas. JAS-systemet skall fullföljas med bl.a. en tvåsitsversion. Inriktningen skall vara att en JAS39C skall utvecklas. En andra ubåtsskyddsstyrka skall upprättas.

Slutligen tar motionen upp anslagsfrågor inom det civila totalförsvaret där vissa förstärkningar utöver regeringens förslag förordas.

2. Säkerhets- och försvarspolitik i kris

Mot. 1988/89

Fö204

Under den tid som gått sedan 1987 års försvarsbeslut har Sverige sändt säkerhetspolitiska signaler till omvärlden som utan tvekan väckt undran.

Enligt Tage Erlanders en gång välfunna formulering om vår säkerhetspolitiska linje, får Sverige inte genom sitt agerande väcka "vare sig farhågor eller förväntningar" om att vårt land ens under mycket starkt yttre tryck skulle överge sin linje.

Att döma av de tydliga uttalanden som kommit från den finske försvarsministern och den norske överbefälhavaren, har farhågor börjat väckas, inte om att *vi vill* överge vår linje, men att vi under starkt yttre tryck *inte förmår* hålla den.

Regeringens skilda uttalanden och ovilja att tydligt markera viktiga svenska principer för försvarets uppbyggnad och styrka har medverkat till detta och åstadkommit undran eller oro i omvärlden.

Dessa principer gäller bl.a. att hela landet skall försvaras, att försvaret bygger på allmän värnplikt med grundutbildning för kvalificerade uppgifter i landets försvar samt att svenskt försvar tillgodoses med kvalificerad materiel av en inhemsk försvarsindustri.

Oviljan att inse effekterna av 1987 års försvarsbeslut, hotet om att avveckla JAS-projektet och de egendomliga uttalanden som tidigare kommit från regeringsledamöter med anledning av de fortsatta ubåtskränkningarna hör till denna bild.

Till detta kommer också det kända förhållandet att det svenska försvaret under 20 år kraftigt försvagats under en tid då såväl stormakterna som våra grannländer stärkt sina försvarsorganisationer. Försvarets minskade andel av samhällets resurser sedan 1968 års försvarsbeslut motsvarar ca 80 miljarder kronor. ÖB konstaterar att verksamhet för ca 20 miljarder kronor utgått ur planerna fram till 1997, jämfört med intentionerna i 1987 års försvarsbeslut.

Bakom detta beslut stod socialdemokraterna och folkpartiet. En bred uppgörelse i förhandlingarna kunde inte träffas genom att folkpartiet valde att göra upp med socialdemokraterna på en ekonomisk nivå som var oacceptabel för såväl moderata samlingspartiet som centerpartiet.

Redan våren 1988, ett år senare, stod det klart att försvarsbeslutet var ohållbart. Marinens resurser för ubåtsjakt behövde omedelbart förstärkas. Ett "nödbeslut" för ubåtskyddet fattades som innebar en förstärkning med 700 miljoner kronor för den återstående delen av försvarsbeslutsperioden. Moderata samlingspartiet ensamt reserverade sig för högre anslag om totalt 900 miljoner kronor mer under perioden. Detta inrymde bl.a. anskaffning av ytterligare två kustkorvetter, vilket skulle ha möjliggjort uppsättandet av en andra ubåtskyddsstyrka.

Redan våren 1987 stod det klart att beslutsunderlaget vad avsåg arméns inriktning inte var tillfyllest. Försvarsbeslutet vad avser armén blev således bara ett "övergångsbeslut" i avvaktan på det utredningsarbete som arméchefen och överbefälhavaren skulle genomföra till hösten 1988. Det bör observeras att den ram som armén gavs i detta beslut var beräknad med utgångspunkt i att endast klara driften samt vissa ofrånkomliga pågående materielanskaffningar.

Arméchefens utredning om arméns framtid har inarbetats i överbefälhavarens i oktober 1988 överlämnade underlag för statsmakternas beslut. Det bör klart understrykas att denna utrednings beskrivning om arméns framtid med en ekonomi enligt ramen från 1987 måste ses som en konsekvens av denna ram.

Överbefälhavarens underlag består därför av två delar. Dels en programplan med femårig inriktning av försvarsmakten med den medelstildelning som beslutats 1987 (FU88). Denna inriktning måste, som moderaterna tidigt angav, betecknas som helt orimlig med bl.a. en reduktion av arméns brigader med mer än 30 %. Dels ges en inriktning av försvarsmakten fram mot år 2010 (FMI 2000). Här anger ÖB vad han anser vara ett minimum för att långsiktigt klara försvarsmaktens uppgifter.

Våren 1988, stod det klart att armén sedan flera år glidit in i en ekonomisk, organisatorisk och personell kris som inte kunde hävas utan dramatiska och långtgående nedskärningar av krigsorganisation och fredsorganisation; allt under de ekonomiska förutsättningar som givits i 1987 års försvarsbeslut.

Mot denna bakgrund sökte regeringen samla de fyra demokratiska partierna i en parlamentarisk kommitté vars huvuduppgift skulle bli att under tiden fram till den 15 december 1988 komma fram till lösningar på framförallt nedskärningarna av arméns fredsorganisation.

För oss moderater stod det sedan länge klart att 1987 års försvarsbeslut var ohållbart och att ytterligare "nödbeslut" på olika delområden inte var en ansvarsfull eller framkomlig väg att lösa försvarets problem.

Vår uppfattning var att nästa försvarsbeslut måste tidigareläggas från 1992 till 1991, att en parlamentariskt sammansatt försvarskommitté snarast skulle tillsättas, att direktiven till denna måste innebära möjligheter att pröva försvarslösningar på högre ekonomiska nivåer samt att i avvaktan på ett sådant beslut arméns akuta problem måste lösas genom ökad medelstildelning så att handlingsfriheten kunde bevaras.

Regeringen motsatte sig helt en sådan lösning och vi moderater kunde alltså inte medverka i armékommittén.

Sent omsider fann dock regeringen sin egen hållning ohållbar. Den 8 november 1988 beslöt regeringen att tillmötesgå kraven på en ny försvarsutredning, tidigareläggning av nästa försvarsbeslut och upplösning av armékommittén. Vi moderater hälsar naturligtvis detta med tillfredsställelse.

Regeringen bär dock till största delen ansvaret för den situation vi nu befinner oss i. Värdefull tid har gått förlorad. Armén saknar inriktning, oron bland personalen växer, särskilt på orter med nedläggningshotade förband. Materieltillförseln saknar stadga eftersom krigsorganisationsutvecklingen är höljd i dunkel. Den svenska försvarsindustrin närmar sig snabbt på väsentliga områden omslagspunkter där utvecklingsförmågan måste avvecklas.

Också direktiven till den nytillsatta försvarskommittén är på många punkter egendomliga.

Direktiven anger, att kommittén till den 15 juni 1989 skall avge delbetänkande om planeringssystemet samt arméns framtid, till den 1 december 1989 om säkerhetspolitiken och totalförsvarets inriktning i stort samt till den 1 december 1990 om försvarspolitikens konkreta utformning i övrigt.

Det är svårt att se något logiskt sammanhang eller någon politisk

konsekvens i denna uppläggning. Risken är stor för att delfrågor behandlas utan att kunna sättas in i rätt sammanhang, och att försvarspolitiken genom detta inte får den klarhet och konsekvens som den måste ha.

Det tersig märkligt att ta ställning till arméns grund- och krigsorganisation utan att samtidigt ta ställning till försvarsekonomin utveckling och försvarets utveckling i stort under de två närmaste försvarsbeslutsperioderna.

Grundorganisationen skall inriktas på krigsorganisationen. Krigsorganisationsutvecklingen skall läggas fast för en längre tidsperiod med utgångspunkt bl. a. från de ekonomiska resurser som står till förfogande och balansen inom totalförsvaret i dess helhet.

Att först ta ställning till arméns grundorganisationen och delar av krigsorganisationen för att därefter ta ställning till ekonomi och krigsorganisationen i dess helhet är såväl logiskt som sakligt felaktigt.

Moderata representanter i försvarskommittén kommer att arbeta för att beslut om bl. a. armén fattas först efter det att klarhet nåtts om försvarspolitikens långsiktiga inriktning och kostnader.

Det ter sig också mindre meningsfullt att som prioriterad uppgift till kommittén ge frågan om planeringssystemets konstruktion. Förändringar i detta kan förvisso behövas. Rimligen kan dock kommittén inte ta ställning till de större förändringar som behövs förrän i ett senare skede av sitt arbete.

Enligt direktiven skall förslag om armén och planeringssystemet föreligga den 15 juni 1989. Beslut av riksdagen kan därmed påverka först budgetåret 1990/91. Det är svårt att se varför kommittén skall avge sitt förslag i denna del så långt före det ställningstagande som krävs av riksdagen.

Det är dock under alla förhållanden nödvändigt med ekonomiska tillskott för budgetåren 1989/90 och 1990/91 om inte viktiga försvarsfunktioner skall urholkas på ett sätt som gör att en återtagning i praktiken knappast är möjlig.

Det är vidare orimligt, att viktiga ställningstaganden om t.ex. JAS-systemets framtid över huvud taget inte berörs i direktiven.

Sverige står nu inför sin allvarigaste försvarspolitiska kris med långsiktiga säkerhetspolitiska konsekvenser sedan andra världskriget.

Vår säkerhetspolitiska linje, alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, är inte en språklig formel varmed man kan besvärja omvärlden. Den innebär uppenbara och tydliga förpliktelser för oss i vårt försvarspolitiska handlande.

Försvarsmaktens sammansättning och styrka måste stå i ett trovärdigt förhållande till de uppgifter den skall lösa. Dessa uppgifter bestäms av hotbilden och geografin och uppgifterna kan lösas om vi på ett riktigt sätt tar till vara våra personella, industriella och geografiska tillgångar.

Överbefälhavarens underlag visar att en utveckling av ekonomin enligt 1987 års försvarsbeslut leder till

- att försvarsmakten inte klarar en neutralitetsvakt så att vårt lands luft- och sjöterritorium kan täckas och att vårt landterritorium i denna situation till stora delar täcks med undermåligt utbildade enheter,
- att tröskeln mot överraskande angrepp mot landet blir så låg att denna angreppsform i en krissituation militärt kan te sig alltmer tilltalande för en angripare,

- att försvarsmakten inte längre med någon rimlig grad av säkerhet kan avvärja en invasion i någon del av landet ens med en mycket koncentrerad kraftsamling till den farligaste riktningen,
- att de grundläggande principerna i den allmänna värnplikten och värnpliktssystemet måste omprövas,
- att nedrustningen av kvalitet i och minskningen av antalet krigsförband i armén framtvingar en nedläggning av ca en fjärdedel av fredsregementena,
- att tillförseln av ny och modern materiel till försvarsmakten blir så krympande att svensk försvarsindustri i viktiga delar måste läggas ned och att utlandsberoendet kommer att öka,
- att det civila totalförsvaret tvingas till en nästan fullständig omplanering av all verksamhet i mellersta och södra Sverige,
- samt att civilbefolkningen i händelse av krig kommer att drabbas av förluster, skador och förstörelse i oförutsebar omfattning.

De samlade försvarspolitiska och säkerhetspolitiska konsekvenserna av en utveckling i denna riktning är sådana att Sverige tar på sig ansvaret för att förtroendet för vår säkerhetspolitik kan rubbas.

3. Försvar av frihet och oberoende

Målet för den svenska säkerhetspolitiken har under lång tid slagits fast av riksdagen, senast av 1987 års riksmöte:

Vårt säkerhetspolitiska mål bör därför vara att i alla lägen och i former som vi själva väljer trygga en nationell handlingsfrihet för att inom våra gränser bevara och utveckla vårt samhälle i politiskt, ekonomiskt, socialt, kulturellt och varje annat hänseende efter våra värderingar samt i samband därmed verka för internationell avspänning och en fredlig utveckling.

De olika element som sammantagna konstituerar Sveriges säkerhetspolitik brukar ofta betecknas som alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig, en politik som skall stödjas av ett allsidigt sammansatt och starkt totalförsvär.

Hur dessa element från svensk sida beskrivs och hur de enligt vår uppfattning förhåller sig till varandra, är av grundläggande betydelse för trovärdigheten i vår säkerhetspolitik över tiden.

Målet för säkerhetspolitiken, är kort uttryckt, Sveriges överlevnad som en fri och självständig nation. Detta mål kan under de militärpolitiska förhållanden som råder och kan förutses råda i vår omvärld säkrast nås med den uttalade avsikten att stå folkrättsligt neutral i en konflikt mellan maktblocken.

Kan genuin trovärdighet i vår omvärld skapas kring denna neutralitetsavsikt, är en viktig förutsättning för att uppnå målet med säkerhetspolitiken grundlagd.

Neutralitetsavsikten blir emellertid från trovärdighetssynpunkt starkt undergrävd, om den icke under fredstid grundas på en militärpolitisk alliansfrihet.

En paktanslutning inskränker nämligen en nations säkerhetspolitiska handlingsfrihet i sådan grad att nationen med automatik kan befinna sig i

krigstillstånd utan någon nämnvärd möjlighet att påverka ett sådant beslut.

Den svenska militärpolitiska alliansfriheten, som är helt självvald och vars innebörd vi själva beslutar om, saknar varje form av folkrättslig bindning. Dess grundläggande funktioner är att skapa förutsättningar för att stå utanför den militärpolitiska paktens förpliktelser och automatik och att lägga grunden för den folkrättsligt starkt krävande neutralitetspositionen i händelse av konflikt mellan maktblocken.

Att inta en neutralitetsposition vid en konflikt mellan maktblocken ålägger vårt land ett flertal förpliktelser enligt folkrätten. Alltför ofta undervärderas dessa förpliktelser i den svenska diskussionen. Bland de mera tydliga och omfattande åtaganden som folkrättsligt följer med en neutral stats position är kravet att fullständigt kunna övervaka och kontrollera hela territoriet samt att kunna ingripa mot kränkningar eller försök att utnyttja territoriet. Redan i dessa krav ligger att en obebäpnad neutralitet är en orimlighet.

Med hänsyn till omfattningen av vårt lands sjö-, luft- och landterritorium krävs en allsidigt sammansatt försvarsmakt som besitter sådan effektivitet, kvalitet och kvantitet att hela territoriet verkligen kan omfattas av en neutralitetsvakt.

Enbart en trovärdig avsikt att inta neutralitet vid konflikt kräver alltså en betydande omfattning av det militära försvaret. Denna trovärdighet måste byggas upp och vidmakthållas under fredstid. Det sätt på vilket vårt land under fredstid reagerar och kan reagera på kränkningar är naturligtvis av avgörande betydelse för denna trovärdighet.

Skulle vårt land trots allt bli angripet har den på alliansfrihet och neutralitet stödda politiken misslyckats. I denna situation kvarstår självfallet målet för säkerhetspolitiken, nämligen nationens överlevnad som en fri och självständig nation. De medel statsledningen då måste nyttja för att nå detta mål kan vara av olika natur men helt klart framstår vår egen militära förmåga att avvärja angreppet som avgörande för att statsledningen skall ha en politisk handlingsfrihet.

Inget lands säkerhetspolitik fungerar i ett lufttomt rum. Ett lands säkerhetspolitik är en del av ett mönster som den själv påverkar men också påverkas av.

Sveriges säkerhetspolitik ingår som ett av flera led i ett nordatlantiskt mönster och detta mönster i sin tur i ett europeiskt.

För våra nordiska grannländer, som i olika hänseenden har säkerhetspolitiska bindningar till maktblocken, är Sveriges säkerhetspolitik och det stöd vår oberoende militära förmåga kan ge denna politik av avgörande betydelse för deras egen säkerhets- och militärpolitik. 1984 års försvarskommitté betonade också att Sveriges säkerhetspolitiska linje av övriga nordiska länder betraktas som en grundläggande beståndsdel i det stabila säkerhetspolitiska mönstret i Norden.

Sverige hotar ingen. Båda parter i en eventuell konflikt måste vara förvissade om att Sverige har vilja och förmåga att skydda sig mot varje tänkbar angripare.

Totalförsvaret skall genom sin styrka, sammansättning och beredskap tillförsäkra vårt land fred och frihet genom att en angripares förluster, och andra uppoffringar i samband med försök att utnyttja vårt land, inte ter sig

rimliga i förhållande till fördelerna. Det följer av detta att det svenska försvaret måste anpassas efter de styrkor som kan förväntas avsättas mot Sverige och de handlingsmöjligheter en angripare har. Neutralitetspolitiken är därför en krävande linje, som ger oss själva ansvaret för att värna vårt territorium under fred, kris och krig.

Neutralitetspolitiken innebär att vi aldrig kan överlämna ansvaret för försvaret av vår fred och frihet till någon annan. Våra nationella intressen tillvaratas bäst av oss själva – så länge vi har viljan och förmågan att göra de uppostringar som krävs.

Den numerär ett mobiliserat värnpliktsförsvaret är nödvändig för att kunna erbjuda försvar av hela vårt land. En i stor utsträckning egenutvecklad och inhemskt producerad krigsmateriel av hög klass garanterar kvalitet, samtidigt som en så stor handelspolitisk självständighet som möjligt även vad gäller försörjning av försvarsmateriel uppnås.

Under 1950- och 1960-talen hade Sverige ett totalförsvaret som utgjorde denna fasta komponent i säkerhetspolitiken. De riktlinjer för utvecklingen av försvaret som moderata samlingspartiet står för syftar till att garantera att denna relativa styrka gentemot omvärlden även framgent föreligger.

I direktiven till den nya försvarskommittén finns formuleringar som innebär ett frångående av den balans mellan utrikes- och försvarspolitikerna i säkerhetspolitiken som formulerades av 1984 års försvarskommitté.

Försvarets roll i säkerhetspolitiken tonas ner i förhållande till utrikespolitiken. Att utrikespolitiken är "grundläggande" medan totalförsvaret bara är "väsentligt" för säkerhetspolitiken är en snedvridning av den säkerhetspolitiska doktrinen.

Samma formulering återkommer i det säkerhetspolitiska avsnittet i årets budgetproposition.

Detta är en illavarslande och för oss oacceptabel förändring av balansen i svensk säkerhetspolitik.

4. Säkerhetspolitiska utgångspunkter

I den säkerhetspolitiska rapport som 1984 års försvarskommitté avlämnade 1985 analyserades utvecklingen i det nordeuropeiska och nordatlantiska området under kommande år. Kommittén var enig.

Den konstaterade därvid:

Det nordeuropeiska och nordatlantiska området har till följd av utvecklingen under de senaste 15–20 åren fått ökad militärstrategisk betydelse för maktblocken. Detta läge torde bestå under överblickbar tid. Därigenom föreligger en ökad risk för att det nordiska området kan beröras redan i inledningsskedet av en väpnad konflikt mellan maktblocken.

Läget i Europa efter andra världskriget medförde att NATO och Warszawa-pakten kom att stå mot varandra utefter den järnridå som delade kontinenten.

Försvarsutgifterna i Sverige låg, relativt sett, under 1950- och 1960-talen väl i nivå med omvärldens satsningar. Försvarsbesluten fram till år 1968 slöts också i enighet mellan riksdagens demokratiska partier.

I samband med 1958 års försvarsbeslut gjordes vissa nedskärningar i den

från kriget omfattande krigsorganisationen. Men huvudinriktningen var modernisering och förnyelse. Den årliga reala ökningen av försvarsanslagen blev ett viktigt medel för att uppnå förnyelse.

Fram till 1970-talet utgjorde de tänkta centraleuropeiska frontavsnitten den strategiskt mest betydelsefulla delen av Europa. Skandinavien var ett randområde av begränsat strategiskt intresse.

Ubåtsbaserade kärnvapen är betydligt svårare att hitta och bekämpa än de landbaserade kärnvapnen. Genom att placera interkontinentala kärnvapen på ubåtar skaffade sig först USA och sedan Sovjet en så kallad andra slagsförmåga. Detta har lett till betydande förändringar i supermakternas militära planering.

De sovjetiska strategiska robotbåtarna är till ca två tredjedelar baserade vid marinbaser på Kolahalvön. Här placerades också stora delar av den nya sovjetiska flotta som byggdes upp under främst 1960- och 1970-talen.

I händelse av konflikt eller hot om konflikt är det av mycket stor, kanske avgörande, vikt för Sovjet att flottan inklusive de ubåtsbaserade kärnvapnen kan löpa ut i Nordatlanten. NATO har ett motsvarande intresse av att förhindra detta. NATO har vidare ett stort intresse av att transporter över Atlanten kan ske i skyddade former. Detta är bakgrunden till det ökade strategiska intresset för det nordatlantiska och nordeuropeiska området.

Från år 1977 placerade Sovjet ut ca 400 medeldistansmissiler av typ SS 20 riktade mot främst Västeuropa. Detta ledde NATO till att i det så kallade dubbelbeslutet år 1979 avisera en motsvarande utplacering av medeldistans-kärnvapen i Västeuropa med början 1983 om inte Sovjet gick med på nedskärningar av antalet SS 20. Till följd av avtalet mellan USA och Sovjet i november 1987 skall bl. a. dessa medeldistansrobotar nu avlägsnas. Man bör dock vara medveten om att detta inte på något avgörande sätt förändrar maktblockens grundläggande försvarsdoktriner.

Klimatet mellan stormakterna präglades under 1950-talet av det "kalla kriget". Efter den akuta situationen i samband med Kubakrisen år 1962 följde en period av ökande kontakter. Direkta rustningskontrollavtal, främst avseende interkontinentala kärnvapenbärare, träffades mellan Sovjet och USA under de första åren av 1970-talet.

Efter den sovjetiska invasionen av Afghanistan 1979 inledde NATO en målmedveten upprustning av de konventionella styrkorna i Europa. Warszawapakten hade aldrig avbrutit sin kontinuerliga upprustning av de konventionella styrkorna. Under hela 1980-talet har både NATO och Warszawapakten varje år ökat sina försvarskostnader. Detta har inneburit att kvantiteten i de styrkor som finns i vårt närområde i stort har kunnat bibehållas, samtidigt som kvaliteten har förbättrats.

Sedan den svenska relativa nedrustningen inleddes genom försvarsbeslutet år 1968 har den strategiska betydelsen av Nordeuropa markant ökat.

1984 års försvarskommittés enhälliga slutsats var:

Det nordeuropeiska och nordatlantiska områdets ökade strategiska betydelse, motsättningarna mellan stormaktsblocken och den militärtekniska utvecklingen har sammantagna lett till att Sveriges läge blivit mer utsatt i samband med kriser och väpnade konflikter i vår omvärld. Denna utveckling har också lett till ökade påfrestningar i fred, främst i form av kränkning av

vårt territorium. Dessa tendenser berördes i 1982 års försvarsbeslut men har genom senare tids utveckling kommit till tydligare uttryck.

Utvecklingen sedan 1984 års säkerhetspolitiska rapport av gavs visar med stor tydlighet på det strategiska samband som finns mellan olika regioner i Europa.

Generalsekreterare Gorbatjovs utspel om truppstyrkorna i Centraleuropa är av mycket stort intresse och innehåller förslag till åtgärder av obestridlig betydelse. Men det kan också ses som ytterligare en bekräftelse på en utveckling i riktning mot en ökad strategisk regionalisering i Europa.

Det har sedan en tid tillbaka funnits förväntningar om att den sovjetiska ledningen skulle fatta beslut om förändringar i rustningsprogrammet som begränsar utgiftsökningstakten så att BNP-andelen i alla fall inte ökar. En ökning eller t.o.m. bibehållande av BNP-andelen till försvaret skulle äventyra Gorbatjovs planer på en modernisering av den civila industrin.

Samtidigt har sovjetiska talesmän talat om vikten av en kvalitativ modernisering av det sovjetiska försvaret i förening med en minskad betoning av kvantiteten.

Huvuddelen av de förändringar som nu tillkännages skall sannolikt främst ses i detta perspektiv. En reduktion med en halv miljon man, d.v.s. ca 10 %, är en åtgärd som sannolikt kan genomföras utan några negativa effekter på den sovjetiska försvarskraften.

Innebär dessa nedskärningar huvudsakligen en avveckling av äldre och underhållskrävande materiel samtidigt som modern materiel fortsätter att tillföras i oförändrad takt är deras betydelse självfallet begränsad. Innebär nedskärningarna faktiska reduktioner i moderna förband är betydelsen större.

Av största betydelse är sannolikt tillkännagivandet av att sex pansardivisioner kommer att dras bort från DDR, Tjeckoslovakien och Ungern.

Genom att denna förändring minskar den stora överlägsenhet Warszawa-pakten har gentemot NATO i detta område och genom att den direkt berör de mest offensivt inriktade delarna av de sovjetiska stridskrafterna bör denna kunna verka stabiliserande. Det finns det all anledning att välkomna.

Det är svårt att ha någon mening om vilken betydelse dessa förändringar kan komma att ha för det nordiska området. Det förefaller som om reduktionerna och förändringarna enbart berör de västra och sydvästra sovjetiska operationsriktningarna i Europa medan den nordvästra lämnas oberörd.

I den säkerhetspolitiska rapporten från 1984 års försvarskommitté konstaterades också att det nordeuropeiska området geografiskt och militärpolitiskt har en annan karaktär än Centraleuropa. Betydelsen av detta analyserades däremot inte speciellt ingående. Analysen av sambandet mellan de militärpolitiska och militärgeografiska förhållandena i Centraleuropa och Nordeuropa måste nu fördjupas av 1988 års försvarskommitté.

Det stod i början på 80-talet redan fullt klart att det nordeuropeiska området, främst på grund av strategiska utvecklingsfaktorer, inte längre kunde betraktas och beskrivas som ett perifert område. Tvärtom talade mycket i utvecklingstendenserna för att detta område kunde hamna i centrum av stormakternas olika militära dispositioner i Europa.

Den fastlåsta situationen i Centraleuropa har drivit fram och fortsätter att driva fram på sikt långtgående förändringar i maktblockens uppfattningar om den strategiska strukturen i Europa. Generalsekreterare Gorbatjovs förslag om förändringar av de sovjetiska stridskrafterna i Centraleuropa kan tolkas i sådana perspektiv. Från svensk sida måste utvecklingen följas med stor uppmärksamhet. Det kan inte uteslutas att sådana förändringar kan påverka det nordiska området negativt.

Det nordeuropeiska området skulle i ett strategiskt sammanhang kunna karaktäriseras som militärpolitiskt "mjukare" och geografin öppnar avsevärt större möjligheter till varierande handlingsvägar för militära framstötter. Benägenheten för politisk risktagning i ett sådant område måste bedömas som högre jämfört med Centraleuropa, där kärnvapenförvecklingar eller militärt misslyckande utgör starkt återhållande faktorer.

Slutsatserna av ett sådant synsätt innebär bl.a. ett en konflikt i Europa mellan maktblocken mycket väl kan börja i Nordeuropa och att den också kan få en överraskande och plötslig öppning. Överbefälhavaren varnar i FMI 2000 också för sådana plötsliga utvecklingar i vårt område.

En på detta sätt beskriven relation mellan Centraleuropa och Nordeuropa och en bedömning av det nordeuropeiska områdets struktur förtjänar enligt vår mening en djupgående analys av den nya försvarskommittén.

Är nämligen det ovan återgivna synsättet rimligt får det uppenbarligen starka återverkningar på så centrala frågor som vårt lands underrättelsesystem, totalförsvarets beredskap i tid och rum, försvarsmaktens mobiliseringssystem och icke minst den operativa planeringen förutom, självfallet, försvarsmaktens totala styrka och förmåga.

5. Ubåtskränkningarna

De systematiska ubåtskränkningarna utgör det allvarligaste hot vår säkerhetspolitik haft att möta under efterkrigstiden.

Den parlamentariska ubåtskyddskommissionen konstaterade 1983:

De fortsatta och upptrappade ubåtskränkningarna utgör ett hot och en utmaning mot trovärdigheten i Sveriges säkerhets- och neutralitetspolitik. Detta är allvarligt nog. Kränkningarnas omfattning, karaktär och inriktning visar emellertid att dessa och vad de representerar i form av militär planläggning och övning för olika alternativa kris- och krigsfall även måste betraktas som ett hot mot svensk säkerhet och svensk krigsavhållande förmåga.

Kränkningarna har sedan 1982 fortsatt i ungefär oförändrad omfattning och med i stort sett samma mönster och teknik som kunde konstateras 1980-1982.

De kränkningar som kunnat nationalitetsbestämmas har hänförts till Sovjetunionen. En diplomatisk protest har också överlämnats efter ubåtskyddskommissionens rapport.

Regeringen skrev i 1988 års budgetproposition:

Kränkningarna av vårt lands territoriella integritet har konstaterats även under 1987. Främmande undervattenskränkningar har förekommit på vårt sjöterritorium, inklusive på inre vatten.

Reaktionen på kränkningarna har sedan 1983 utgjorts av en teknisk upprustning och utveckling av ubåtsjaksförmågan samt vissa utrikespolitiska åtgärder. I årets budgetproposition redovisar föredragande statsrådet de ändringar som med verkan från den 1 juli 1988 gjorts i IKFN-förordningen.

Detta har uppenbarligen inte varit tillräckligt. Klara indikationer finns på att kränkningarna fortsätter. Regeringen förefaller ännu inte ha kommit till insikt om att det främst är genom våra egna bestämda åtgärder som kränkningarna måste bringas att upphöra.

Som moderata samlingspartiet hävdar är ett skyndsamt upprättande av en andra ubåtsjaksstyrka av avgörande betydelse för trovärdigheten i våra strävanden att värna våra gränser. I proposition 1987/88:150 bil. 8 som bl.a. behandlade frågan om förstärkning av skyddet mot främmande undervattensverksamhet anförde statsrådet att han ansåg att en grundlig genomgång borde ske av ubåtsskyddet inför 1992 års försvarsbeslut. När försvarsbeslutet nu tidigarelagts måste denna genomgång anpassas här till. Någon särskild uppgift till den nya försvarskommittén i detta hänseende framgår inte av direktiven. Riksdagen bör uttala att denna av regeringen föreslagna genomgång bör ske nu.

6. Riktlinjer för arbetet med ett nytt försvarsbeslut

Eftersom budgetpropositionen inte innehåller några ställningstaganden till det militära försvaret, måste också vi avvakta med huvuddelen av våra ställningstaganden. Försvarskommittén skall ju också med förtur lägga fram förslag om t.ex. hela arméns utveckling.

Sverige har genom sin säkerhetspolitik påtagit sig försvarspolitiska uppgifter i fred, i neutralitetstillstånd och i krig som ger tydliga krav på totalförsvaret i såväl kvantitativa som kvalitativa termer.

Det resultat för försvaret som en förlängning av 1987 års försvarsbeslut ger är från dessa utgångspunkter helt oacceptabelt.

När den socialdemokratiska regeringen nu insett att försvaret glidit in i en djupgående kris, som kräver ett nytt grundligt politiskt ställningstagande, är vi självfallet beredda att medverka i en ny försvarskommitté med siktet inställt på ett tidigarelagt försvarsbeslut 1991.

Samtidigt måste sägas att försvarets kris är sådan att betydande resurstillskott måste ske redan nästa budgetår om inte handlingsfriheten skall gå förlorad på viktiga områden.

Erfarenheten under 1960-, 1970- och 1980-talen lär oss, att det inte går att bibehålla försvarets styrka samtidigt som försvarets andel av BNP fortsätter att minska. Endast en utveckling som ger försvaret en andel av den ekonomiska utvecklingen i form av en årlig real anslagsökning skapar förutsättningar för att bevara försvarseffekten.

Enligt vår mening visar erfarenheten, så väl som de studier som gjorts, att det krävs en anslagsutveckling som motsvarar minst en 2 % årlig real anslagsökning för att kunna modernisera det svenska försvaret i ungefär samma takt som styrkorna i vår omvärld moderniserats.

Erfarenheten visar också, att försvarsplaneringen måste ges en långsiktig inriktning. Försvarsplaneringen måste kunna utgå från vissa reala ökning

under en längre tidsperiod för att moderniseringar i takt med omvärlden skall vara möjliga.

Vi vill här ange några principiella utgångspunkter för en lösning av försvarsfrågan.

1. Totalförsvaret

Vi vill inledningsvis framhålla behovet av en sammanhållen beskrivning av de slutsatser som kan dras för Sveriges del av den säkerhetspolitiska utvecklingen. Det finns ett samband mellan strategiska och säkerhetspolitiska bedömningar och de militära handlingsmöjligheter maktblocken har i det nordiska området och de konsekvenser dessa bedömningar får för totalförsvarets uppbyggnad och möjligheter att verka.

Det finns ett klart samband mellan den svenska krigsorganisationens styrka och kvalitet i olika hänseenden och den operativa krigsplanläggningen. Vad som vid olika tidpunkter och olika geografiska områden är möjligt att operativt genomföra med en mobiliserad krigsmakt bestäms, förutom självfallet av fiendens insatser, av de förband som de operativa cheferna, militärbefälhavarna, disponerar.

Krigsorganisationens utveckling under 70-talet och början av 80-talet kännetecknas av en successiv minskning av de kvalificerade, mångsidigt användbara förbandens antal.

De operativa kraven i olika militär områden är redan idag för högt ställda i förhållande till förbandens antal, eldkraft, skydd, uthållighet och rörlighet. Denna brist går med nödvändighet ut över den övergripande trovärdigheten i försvarsmaktens krigsavhållande förmåga.

Inför 1991 års försvarsbeslut vill vi särskilt understryka vikten av att det politiska ansvaret för försvarets utveckling tar sig uttryck i en klar precisering av antal och kvalitet för de grundläggande komponenterna i krigsorganisationen och att det nödvändiga sambandet mellan ekonomiska satsningar och operativa krav ges en klarare innebörd.

Luftrummens och havsområdenas särskilda betydelse i vårt närområde måste särskilt understrykas. Det är en självklarhet att ett trovärdigt invasionsförsvar måste sammansättas så att fienden tvingas till hög och mångsidig insats med många kostnadskrävande förbands- och vapensystem. Situationen i freds- och neutralitetstillstånd ger emellertid också en annan karaktär åt kraven på försvarsmakten. En helt eller delvis manifesterad oförmåga att redan i fred komma tillrätta med kränkningar av vårt territorium får återverkningar som drabbar själva kärnan i neutralitetspolitiken, nämligen vår trovärdighet.

Konsekvenserna av att främmande makt i fredstid dolt skickar militära enheter till vårt land som förberedelser för en eventuell krigssituation utan att vi förmår hindra detta är oerhörda.

Även om det torde vara allmänt förekommande att stormakterna militärt planerar och förbereder för olika tänkbara insatser också i vårt land, måste såväl ubåtskränkningarna som annan säkerhetshotande verksamhet i vårt land i fredstid stämma till djupaste allvar och eftertanke. Detta gäller både bedömningen av den kränkande nationens målmedvetenhet, den risktagning

som präglar uppträdandet och den kraft med vilken vi måste vidtaga motåtgärder.

Det är anmärkningsvärt, att frågan om de fortsatta kränkningarna av Sveriges territorium icke tas upp i direktiven till den nya försvarskommittén. Det är ett krav från vår sida, att utvecklingen av dessa blir föremål för kommitténs granskning och analys.

Eftersom det i stort råder styrkebalans mellan pakterna bedöms risken vara liten för kärnvapenkrig. Kärnvapen finns redan i fredstid i vår omedelbara närhet. Om vi kan hålla oss utanför ett konventionellt krig är dock risken liten att Sverige blir indraget i kärnvapenkrig.

Vårt land, som icke skyddas av någon stormakts kärnvapengarantier, löper emellertid härigenom större risk att kunna utsättas för konventionella angrepp om motståndet för angriparen ter sig svagt. Det bör understrykas att denna vår förmåga bedöms redan i fredstid. Påvisade brister i detta hänseende under de senaste åren har enligt vår mening inneburit trovärdighetsförluster som nu entydigt och klart måste återtvas.

Det krävs därför ökade försvarsanslag under kommande femårsperiod. De senaste försvarsbesluten har medfört betydande försvagning av försvaret. I grunden handlar det om att vår utrikespolitiska linje skall bära.

Totalförsvarets förmåga att avvisa kränkningar, motstå angrepp, skydda befolkningen och upprätthålla försörjningen måste därför förstärkas för att motsvara de krav som ställts av riksdagen och regeringen. Det bör särskilt understrykas att kravet att hela landet skall kunna försvaras icke får reduceras till en fras utan militärt innehåll. Den geografiska prioritering på Norrland, östra Mellansverige och Sydsverige som anges i 1987 års försvarsbeslut är mot denna bakgrund olycklig och bör i fortsättningen utgå. Uppfattas den som en operativ regel kan den få synnerligen egendomliga konsekvenser för uppfattningen om våra avsikter både inom och utom landet.

För den militärplaneringen inom de båda stormakterna måste det vara en väsentlig faktor att veta att vägen över någon del av svenskt territorium i krig inte kommer att ligga fri vare sig för egen del eller för motsidan.

Vi vill understryka betydelsen av att politiken för totalförsvaret ges en långsiktig inriktning.

Det är angeläget, att den nya försvarskommittén också studerar och drar erfarenheter av totalförsvarets utveckling under de två senaste decennierna. Endast genom att studera dessa decenniernas erfarenheter kan en för kommande decennium konkret och klar totalförsvarspolitik läggas fast.

Utgångspunkten för arbetet inför ett nytt försvarsbeslut bör vara att försvarskostnaderna under en längre period får öka med i genomsnitt minst 2 % per år.

I det sammanhanget bör möjligheterna prövas att gå över till sexåriga försvarsbeslutsperioder som bättre harmoniserar med nu gällande mandatperioder för riksdagen.

Ett försvarsbeslut bör då omfatta en period med en planerings- och krigsorganisationsinriktning också för den följande. Endast på detta sätt kan försvarspolitikerna ges den långsiktighet som är en förutsättning för styrka.

I direktiven till den nya försvarskommittén sägs, att regeringen kommer

föreslå riksdagen att separat ta ställning till ledningsorganisationen för det militära och civila försvaret. Enligt vår mening bör dessa beslut ses i samband med övriga beslut om totalförsvarets inriktning och fattas i samband med dessa.

Totalförsvarets förmåga att avvisa kränkningar och motstå angrepp bygger ytterst på den allmänna försvarsviljan. Det är särskilt angeläget, att försvarsupplysning får en självklar plats i skolan, folkbildningsarbetet och inte minst i massmediernas opinionsbildande verksamhet.

Politiker och myndighetsföreträdare på alla nivåer har ansvar för att försvarsfrågorna får en framträdande plats i opinionsbildningen. Information om våra säkerhetspolitiska villkor måste spridas till alla befolkningskategorier. Stor öppenhet mot allmänheten beträffande försvarsarbetet och framtida incidenter stärker försvarsviljan.

2. Armén

Förutom att granska de förslag som ÖB redovisat bör försvarskommittén självfallet ha frihet att granska andra förslag.

Armén behöver 1989 få beslut om vilken krigsorganisation den skall inriktas mot fram mot år 2000. Denna inriktning som måste grundas på vär säkerhetspolitik och ur denna härleda operativa krav på armétridskrafterna, är av ÖB angiven i en spännvidd mellan 21 och 25 brigader med tillhörande fördelningsförband, territorialförsvar och skyddsstyrkor.

Det är nu inte möjligt för oss att ange var inom denna ram en rimlig balans mellan operativa krav, värnpliktssystemets hållfasthet, materiell försörjning och grundorganisationens lokalisering kan klaras. Detta är ju vad försvarskommittén skall överväga under våren 1989.

Enligt vår uppfattning måste dock en lösning på dessa problem innefatta ett bevarande av de landskapsregementen som producerar huvudbeståndsdelarna av infanteri- och pansarförband i brigaderna. Dessa regementen har mycket stor betydelse för försvarstankens folkliga förankring och bär upp de väsentliga delarna av frivilligförsvaret och hemvärnet.

När en sådan nivå bestäms kan klagörande anvisningar lämnas vad gäller materielanskaffning och följaktligen den nuvarande osäkerheten upplöses för försvarsindustrin vad gäller armén.

Värnpliktssystemet måste i allt väsentligt få en bestående lösning också under våren 1989. En grundutbildning av värnpliktiga under 2,5 månader är för vår del inte acceptabel. En lösning bör sökas där huvuddelen av de värnpliktiga grundutbildas för brigad- och fördelningsförband och där utbildningstidernas spännvidd mellan olika kategorier icke upplevs som orimliga.

Arméns repetitionsutbildning bör så snart krigsorganisationen klarlagts starta i full omfattning.

Under flera år har vi moderater föreslagit ett system som innebär att arméns krigsorganisation levandegörs för medborgarna. Överbefälhavaren lägger nu fram förslag som i hög grad tillgodoser detta. Genom att skapa fördelningsmyndigheter och brigadmyndigheter redan i fred under militärbefälhavare respektive de brigadproducerande landskapsregementena nås

både tydligare och konkretare ansvarsförhållanden inom den militära ledningen men också viktiga och långsiktiga samband mellan värnpliktiga, övriga medborgare och krigsorganisationen.

Mot. 1988/89
Fö204

3. JAS-systemet

Vikten av att under 1990-talet kunna uppnå den förstärkning av luftförsvaret som den säkerhetspolitiska analysen i samband med 1987 års försvarsbeslut visade på behovet av bör understrykas särskilt.

Detta kräver ett fullföljande av såväl planerad anskaffning av luftvärnsrobotsystem med medellång räckvidd som ett fullständigt genomförande av JAS-systemet.

Den osäkerhet om JAS-systemets framtid som framkallats av uttalanden från regeringskansliet måste snabbt undanröjas och systemet inriktas mot att börja förbandsläggas 1992–1993. En tvåsits JAS (JAS39B) bör utvecklas och inriktning ske mot en vidareutveckling av flygplanet (JAS39C). Utvecklingen av en svensk radarjaktrobot med de mycket höga kostnader som är förknippade härmed måste värderas mot att klara JAS-systemet.

Detta kommer att kräva relativt stora medelsbelopp under 1990-talet. En möjlighet att åstadkomma detta är att pröva om köp av en utländsk radarjaktrobot skulle kunna frigöra belopp som kan möjliggöra utveckling av JAS39B och inriktning mot JAS39C. Detta alternativ bör omsorgsfullt prövas.

4. Marina frågor

Marinens ekonomiska ramar är överintecknade och utan ytterligare medel måste drastiska reduktioner göras. Vi moderater står naturligtvis fast vid vårt krav på en andra ubåtsskyddsstyrka. Vilken typ av ytstridsfartyg som är lämplig måste snabbt prövas. Styrkan behövs snabbt.

Icke förutsedda prisökningar har efter försvarsbeslutet redovisats i vissa system. Så har t.ex. Ubåt 90 fördyrats i sådan grad att den högt prioriterade tidigareläggningen inte kan genomföras. Detta ökar de redan allvarliga följderna för Karlskronavarvet av försvarsbeslutet i fråga om kapacitetsuppehållande och sysselsättning. De av moderata samlingspartiet föreslagna två kustkorvetterna och ytterligare en ubåt under tioårsperioden hade kunnat lösa dessa problem.

Ubåtskränkningarna har behandlats ovan som ett mycket allvarligt hot mot Sverige. Att materiellt och personellt förstärka förmågan att bekämpa kränkande ubåtar är för marinen den viktigaste omedelbara uppgiften.

Riksdagen avlog kravet på ytterligare beställningar av kustkorvetter. Ett provfartyg, typ ytattackfartyg, bör beställas så snart tekniskt underlag föreligger.

Angelägenheten av att beställa ytterligare en ubåt typ Ubåt 90 eller att snarast ta fram ett provfartyg för ett nytt ytattackfartyg kvarstår.

Det är av stor vikt att uppsättandet av de planerade amfibiebataljonerna inom kustartilleriet kan ske enligt gjord planering. Utrymme måste också finnas för dels modernisering av lätta kustbatterier, dels förnyelse av de viktiga tunga batterier som eftersattes i samband med den dramatiska nedskärningen av antalet kanonbatterier, typ 12/70.

5. Civila totalförsvaret

Mot. 1988/89
Fö204

Som redan framhållits blir konsekvenserna för det civila totalförsvaret av en inriktning av det militära försvaret enligt nuvarande ekonomi dramatiska.

En inriktning av det militära försvaret som från början vid invasion måste gå ut på en strid över stora ytor medför drastiska omplanläggningar för snart sagt alla funktioner inom det civila totalförsvaret.

Också konsekvenserna för vår långsiktiga uthållighet blir fundamentalt förändrade.

Det är omöjligt att nu värdera och ta ställning till dessa frågor, endast konstatera att det ömsesidiga beroendet mellan det militära försvarets inriktning och förmåga och det civila totalförsvaret nu ställts i blyxtbelysning.

Det är för oss moderater naturligtvis omöjligt att acceptera dessa långtgående konsekvenser för det civila samhället av det militära försvarets oförmåga att freda landet.

Enligt vår uppfattning behövs en mer nyanserad syn på olika konfliktförlopp än den som lades fast av 1984 års försvarskommitté. Att efterlysa "enhetliga" normer för försvaret i dess helhet är att bortse från det faktum att olika delar av totalförsvaret delvis har att möta olika konfliktsituationer.

Medan det militära försvaret har att möta en krigssituation i Nordeuropa som måhända blir av begränsad varaktighet kan delar av det ekonomiska försvaret ställas inför uppgiften att möta ett mycket långt globalt kris- och krigsförlopp i vilket militära konflikter i olika regioner vid olika tidpunkter ingår.

Sambandet mellan det militära och det civila försvaret bör belysas i den nya försvarskommittén. Det gäller bl.a. luftbevaknings- och luftförsvarssystemets betydelse samt sambandet mellan olika försvarsoperativa principer och de påfrestningar civilbefolkningen kommer att utsättas för. Konsekvenserna för befolkning och samhälle av försvarsoperativa principer som i realiteten förutsätter att delar av landet icke försvaras på samma sätt som i dag bör redovisas.

1987 års försvarsbeslut innebar att anslagen till det civila totalförsvaret minskade dels genom en hårdare prioritering och delvis annan inriktning av skyddsrummbyggnandet, dels genom förändrade ambitioner inom det ekonomiska försvaret.

Försvarsbeslutets inriktning vad gäller skyddsrummbyggnandet är enligt vår mening i huvudsak välavvägd. Skyddsrummbyggnandet inom de prioriterade orterna och områdena får emellertid inte eftersättas och vi anförde i samband med försvarsbeslutet att, sedan översyn av de regionala mål- och riskanalyserna genomförts, en ny prövning av medelstilleddning skulle kunna ske. Redan nu kan konstateras att de ekonomiska resurserna är otillräckliga om försvarsbeslutets intentioner i fråga om skyddsrummbyggnande skall kunna genomföras. Ytterligare medel bör därför på sikt tillföras.

Försvarsministern hänvisar i årets budgetproposition i allt väsentligt till vad som har anförts i 1987 års försvarsbeslut och fjolårets budgetproposition. Bl.a. nämns den förändring i fråga om synen på krigers och krigs varaktighet och karaktär som försvarsbeslutet innebär. Moderata samlingspartiet har i

skilda sammanhang framfört sin kritik mot dessa nya planeringsförutsättningar.

Mot. 1988/89
Fö204

ÖCB har i sin anslagsframställning anmält att det behövs ytterligare cirka 1.813 miljoner kronor under femårsperioden för att nå målen enligt 1987 års försvarsbeslut. Det bör observeras att ÖCB framhåller att detta resurstillskott endast avser det s.k. neutralitets-/krigsskedet. Om behoven avseende det s.k. förkrigsskedet skall tillgodoses behövs ytterligare pengar.

På sidan 15 i propositionen säger försvarsministern att "försvarsbeslutets inriktning och ekonomiska prioriteringar bör ligga fast varför det inte är möjligt att förordad den resursförstärkning som ÖCB föreslår". Detta får bl.a. följande konsekvenser.

- Behoven av samband och signalskydd inom det civila försvaret kan inte tillgodoses.
- Av ÖCB föreslagna ADB-säkerhetsbyrå och föreslagna ADB-säkerhetsråd inrättas inte.
- Skyddsbristerna och bristerna i fråga om räddningsmateriel kvarstår och förvärras i vissa avseenden.
- Försörjningsberedskapen inför ett neutralitets- eller krigsfall om några månaders varaktighet kan endast tillgodoses till cirka 75 %. Bristen gäller bl.a. proteinfodermedel, elektronikkomponenter och vissa kemikalier.

Försvarsministern beräknar den ekonomiska ramen för totalförsvarets civila del budgetåret 1989/90 till 1.779,3 miljoner kronor enligt en uppställning på sidan 16. Moderata samlingspartiet anser att ramen borde ha räknats upp med 21,1 miljoner kronor som avser kompensation för underutnyttjande av ramen under budgetåret 1987/88. Sådan kompensation för underutnyttjande tillämpas för det militära försvaret.

På sidan 17 (ff) redovisas den ekonomiska ramens fördelning på anslag. En jämförelse med den av ÖCB föreslagna fördelningen visar följande väsentligare avvikelser.

- Civilbefälhavarnas anslag minskar med drygt en miljon kronor.
- ADB-säkerhetsbyrå och ADB-säkerhetsråd inrättas inte vid ÖCB.
- Bidrag till frivilligorganisationerna minskar med tre miljoner kronor.
- Medel till beredskapslagring och industriella åtgärder minskar med cirka sex miljoner kronor.
- Medel till drift av beredskapslager ökar med cirka fyra miljoner kronor.

Moderata samlingspartiet anser att minskningarna på CB-kanslierna, frivilligorganisationerna och beredskapslagren samt industriella åtgärder inte kan godtas. Vidare bör ADB säkerhetsbyrån och ADB säkerhetsrådet enligt vår uppfattning nu kunna inrättas.

Mot bakgrund av bl.a. uttalandena i 1987 års försvarsbeslut om informations betydelse för att skapa beredskapshänsyn i samhällsutvecklingen bör ÖCB också tillföras ytterligare medel för denna informationsverksamhet.

Räddningsverkets uppgifter

Liksom försvarsministern anser vi att hela organisationen för räddningstjänsten i krig skall kunna verka direkt efter en mobilisering. Räddningstjänstens ledningsorgan och insatsstyrkor måste kunna träda i funktion redan i ett förbekämpningsskede, som kan komma att påbörjas redan efter mycket kort förvarning.

Därför bör övningar av organisation och enheter återkomma oftare än vad nu är fallet. Detta bör ske utan att den sammanlagda övningstiden förändras.

Räddningsverkets uppgifter för att öka beredskapen vid kemikalieolyckor är viktig. Den förebyggande verksamheten är enligt vår mening av stor betydelse. Trots ett flerårigt arbete är beredskapen vid transporter med farligt gods ännu ej tillfredsställande. Frågor om utbildning av förare, kontroll av godset och anvisning av vägar för särskilt farligt gods måste snarast få en lösning.

Sjukvården i krig

Moderata samlingspartiet har i partimotion om sjukvården framfört synpunkter på sjukvården i krig varför vi hänvisar till den.

Länsstyrelsernas uppgifter

I samband med att ledningen för civilförsvaret övergått till kommunerna krävs en omfattande informations- och övningsverksamhet för de olika lokala ledningsorganen. Länsstyrelserna har här en synnerligen viktig uppgift. Den reducering av länsstyrelsernas personal på försvarsenheterna som har ägt rum under senare år har medfört att förhållanden uttryckts vad gäller möjligheterna att lösa viktiga uppgifter i såväl freds- som krigsräddningstjänsten. Länsstyrelsernas försvarsenheter bör enligt vår mening inte bli föremål för ytterligare besparingsåtgärder.

Utnyttja det civila samhällets möjligheter

Som tidigare anförts finns det starka samband mellan det civila samhället och totalförsvaret. Det militära försvaret byggt på allmän värnplikt och en stor andel inhemsk materiel utgör den viktigaste komponenten i säkerhetspolitiken.

Värnpliktssystemet är nödvändigt för ett försvar av hela nationen. Värnplikten är, liksom civilförsvarsplikt och andra pliktlagar, också ett sätt att utnyttja det civila samhällets kompetens i försvarsansträngningarna. Reservofficerssystemet och frivilligorganisationerna är andra exempel på försvarets starka folkliga förankring. Den allmänna försvarsviljan blir därmed av största betydelse för totalförsvarets förmåga att utföra sina uppgifter.

Av betydelse för försvarsviljan i krig är det förtroende befolkningen har för försvarets förmåga att lösa sina uppgifter under fred och kris, liksom utrikespolitikens fasthet. En tillräcklig försörjningsberedskap och vetskapen om att skyddsåtgärder för civilbefolkningen vidtagits påverkar också den samlade försvarsviljan, och därmed försvarsförmågan.

Det har ställt sig naturligt att i ökad utsträckning utnyttja det civila samhällets kompetens när det gäller informationshantering, organisationsutveckling och rationalisering inom försvarsmakten. Att exempelvis upprätthålla ett försvarsspecifikt rationaliseringsinstitut torde därmed inte ha något berättigande.

Sårbarheten i samhället har, bl. a. på grund av datateknologins utbredning, ökat. Detta ställer krav på försvarsmässiga hänsyn i planering, myndighetsutövning och verksamhet. Den oaksamhet och oskicklighet som framkommit inom viktiga samhällsorgan i samband med de gångna årens extraordinära händelser borde leda till eftertanke och snabba åtgärder för att snabbt avhjälpa de brister som ådagalagts.

6. Försvarsindustrin

Sveriges teknologiskt högtstående och internationellt erkända försvarsindustri är en viktig del av landets industriella miljö och infrastruktur. Den utgör också en förutsättning för trovärdigheten i vår neutralitet. Försvarsindustrin måste för sitt fortbestånd dels ha kontinuitet beträffande sina leveranser till det svenska försvaret, dels ha möjlighet att i likhet med industrin i övrigt konkurrera internationellt. Försvarsindustrins verksamhet måste också baseras på klara och beständiga politiska riktlinjer för att kunna upprätthålla teknisk kompetens och långsiktig forskning.

Försvarsindustrins framtida omfattning är en konsekvens av dels de svenska beställningsuppdragen, dels den svenska exportpolitiken.

7 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om säkerhetspolitikens förutsättningar och hotet mot Sverige,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en förnyad analys av ubåtskränkningarna och ubåtskyddet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om upprättande av en andra ubåtskyddsstyrka,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grunderna för totalförsvaret och inriktningen av nästa försvarsbeslut,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utvecklingen av JAS-projektet,
6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regeringen skall föranstalta om prövning av grundema avseende försörjningsberedskapen,
7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande transport av farligt gods,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samhällets sårbarhet.

9. att ramen inom den civila delen av totalförsvaret utöver regeringens förslag räknas upp med 21,1 milj. kr. avseende kompensation för underutnyttjande av ramen under budgetåret 1987/88,

10. att riksdagen till anslaget G1 Överstyrelsen för Civil Beredskap: Förvaltningskostnader för budgetåret 1989/90 anslår 1,5 milj. kr. utöver regeringens förslag eller således 51 milj. kr.,

11. att riksdagen till anslaget G2 Civil Ledning och Samordning för budgetåret 1989/90 anslår 300 000 kr. utöver vad regeringen föreslagit eller således 70,3 milj. kr.,

12. att riksdagen till anslaget G3 Civilbefälhavarna för budgetåret 1989/90 anslår 1 milj. kr. utöver vad regeringen föreslagit eller således 27 milj. kr.,

13. att riksdagen till anslaget H1 Befolkningsskydd och Räddningstjänst för budgetåret 1989/90 anslår 8,3 milj. kr. utöver regeringens förslag, avseende dels 3 milj. kr. till Frivilligorganisationerna, dels 5,3 milj. kr. avseende utbildning och övning, eller således 619,2 milj. kr.,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försvarsindustrins situation.

Stockholm den 23 januari 1989

Arne Andersson (m)
i Ljung

Björn Körlof (m)

Ingrid Hemmingsson (m)

Ivar Virgin (m)

Tom Heyman (m)

Wiggo Komstedt (m)

Göthe Knutson (m)

Ingvar Eriksson (m)